

ما انسانی

حسین مالایی

مدیرمسئول

مقاله

امام علی(ع) در نامه‌ای به فرزند خود می‌فرماید: «مبادا از اینکه می‌بینی اهل دنیا این چنین به دنیا دل بسته‌اند و وحشیانه به دنیا هجوم آورده و فزون طلبی پیشه کرده‌اند، تو نیز فریب بخوری و روش آنان را در پیش بگیری، زیرا خداوند تو را از احوال دنیا خبر داده و دنیا نیز وصف خود را با تو بازگفته و زشتی‌های خود را به تو نموده است.

همانا اهل دنیا سگان بانگ‌زن و درندگان هاری هستند که به جان یکدیگر افتاده‌اند، یکی از دیگری بدش می‌آید، عزیز ذلیل را می‌خورد و کبیر صغیر را پاره می‌کند.

دنیا چشمشان را کور کرده و روی آنان را از قبله هدایت برگردانده است، این گمراهان غرق در حیرت‌اند و غوطه‌ور در نعمت‌های این جهانی، دنیا را می‌پرستند و آن را به منزله خدای خود برگرفته‌اند و سرگرم بازی دنیا شده‌اند و در این بازیگری‌ها به ماورای این جهان هیچ توجه و التفاتی ندارند.»

این عبارات، انسان‌شناسی امام علی(ع) را به صریح‌ترین وجهی روشن می‌کند، انسان‌شناسی‌یی که هم به او در ناکامی‌های سیاسی تسلی می‌دهد و هم سیاست این جهانی را برای او معنا می‌کند. خود را و فرزندش را و هم ستم‌رسیدگان تاریخ را تسکین و تسلی می‌دهد که مبادا پیشرفت‌های پاره‌ای از طمع‌ورزان و دنیاپرستان، آتش حسرت را در دلتان برافروزد و شما را تلخکام و ملول سازد. به آنان به چشم مشتی جانور درنده بنگرید که عشق طعمه، چشمشان را کور و پنجه‌هایشان را برای همدیگر تیز کرده است. همیشه چنین بوده است و جهان را در اصل، همین

یعنی، این نیست که ببینی و نپسندی و دندان روی جگر بگذاری. «گذشت» یعنی، بدانی که امکان نداشت چنین نشود، اگر بدانی که با موجوداتی روبه‌رو هستی که مقتضای انسانی‌شان خطاکاری است، آنگاه اهل گذشت خواهی شد.

خداوند نسبت به ما اهل گذشت است. زیرا ما را می‌شناسد و می‌داند که چگونه مخلوقی هستیم، او انتظار گزافی از مخلوقات خود ندارد. هر کس که بداند آدمی چگونه موجودی است، از این صفت خدایی پیروی خواهد کرد. امام در جایی دیگر می‌فرماید، هیچ‌گاه به عقوبت خشنود مباش و در خشمی که می‌توانی خود را از آن برهانی مشتاب. یعنی، وقتی عذری برای خطا کاری پیدا شد، آن را مقدم بدار و اگر مفری برای عقوبت کسی باشد به آن تمسک جو.

این مبنای حکومت امام علی(ع) بوده است و خود او هم به مردم به منزله آدمیانی خطاکار و معذور و اهل غفلت (آن هم غفلت غیرمذموم) و مستحق عفو می‌نگریسته است. هر کس دیگری نیز چنین تصویری از مردم دارد، این چنین رفتار انسانی‌بی با آنها خواهد داشت. رفتار انسانی یعنی رفتاری مناسب با وضع واقعی انسان، و همه سخن بر سر وضع واقعی انسان است. آیا فرشته است؟ جانور است؟ عاقل است؟ غافل است؟... تصویر مولا علی(ع) از انسان این است:

جانوران غافل، ولی معذور و محترم، نکته مهم این است که اگر آدمیان را علی‌العموم عاقل بدانیم شرط خرد سختگیری با آنهاست، ولی اگر جاهل و مفتون و معذور بدانیم، شرط عقل و انصاف، ترحم بر آنهاست.

خدایا این شیوه اداره امور را بر ما و مسؤولان و حاکمان ما ارزانی دار که خلق از آن بهره‌مند گردد.

جانوران اداره می‌کنند و بر چنین آوردگاه حیوانی و پلشتی، حسرت خوردن شرط خرد نیست. فرزندش حسین(ع) همچنین بینشی داشت و می‌گفت: **الناس عبید الدنیا...** مردم بنده دنیا هستند و دین لقلقه زبانشان است و تا آنجا که معیشت‌شان می‌گردد دم از دین می‌زنند و همین که پای امتحان پیش آید دینداران کاستی می‌گیرند (**تحف‌العقول**) این را وی نه از سر شکایت که به منزله بیان یک واقعیت می‌گفت و حقیقتاً که واقعیت همین است و هرکه آن را به درستی بداند زندگی آرامی خواهد داشت.

امام علی(ع) وقتی مالک را برای حکومت به مصر می‌فرستد، برای حسن تنظیم روابط به او توصیه‌هایی می‌کند و در مورد آدمیان اطلاعات دیگری هم در اختیار مالک می‌گذارد.

«دلت را از رحمت بر رعیت خود پر کن، به آنها لطف و محبت داشته باش، مثل یک درنده هار با آنان رفتار مکن که خوردنشان را غنیمت شماری، زیرا مردم دو دسته‌اند، یا همکیش تو هستند یا همنوع تو.» (**تهج‌البلاغه**، نامه ۵۳)

این مردمی که زیردست تو هستند، اینها را بشناس، اینها بسیار خطا خواهند کرد و به آفات بسیار گرفتار خواهند آمد، و عمداً یا سهواً بدی خواهند کرد.

از این رو تو، از بخشش و گذشت خود چندان به آنان بده که می‌خواهی خدا به تو بدهد و از جامعه‌ای که آفت‌پذیر و پراشتباه است هر روز باید انتظار مشکل، جنایت، گناه و کاستی تازه‌ای را داشت؛ بنابراین در مجموعه انسانی باید اهل گذشت باشی.

این گذشت در اینجا یک گذشت صرفاً اخلاقی نیست.

خداوند نسبت به ما اهل گذشت است. زیرا ما را می‌شناسد و می‌داند که چگونه مخلوقی هستیم، او انتظار گزافی از مخلوقات خود ندارد. هر کس که بداند آدمی چگونه موجودی است، از این صفت خدایی پیروی خواهد کرد.